«ԱՐՄԱՎԻՐ 1» ՎԿ

ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՎՈՂ ՈՒՍՈՒՑՉԻ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Հետազոտության թեման՝ Հարցադրումների մեթոդի կարևորությունը սովորողների ստեղծագործականության ձևավորման և զարգացման գործընթացում

Հետազոտող ուսուցիչ՝ Սյուզաննա Հովհաննիսյան

<<Փշատավանի միջնակարգ դպրոց>> ՊՈԱԿ

Մենթոր ուսուցիչ՝ Արմինե Անտոնյան

ԱՐՄԱՎԻՐ- 2022

Բովանդակություն

Ներածություն...3

ԳԼՈՒԽ 1

1.1 Հարցադրումների մեթոդը ……………………………………….5

1.2 Հարցերի տեսակները…………………………………………………9

ԳԼՈՒԽ 2

2.1 Ստեղծագործականությունը և խնդիրներ…………………………….16

2.2 Ստեղծագործական մտածողության զարգացմանը նպաստող մեթոդներ……………………………………………………………….18

Գործնական աշխատանք……………………………………..…20

Եզրակացություն……………………………………………..… 22

Գրականության ցանկ ……………………….………………………...24

Ներածություն

Այսօր հաճախ է շեշտվում այն մոտեցումը,որ դպրոցի նպատակը միայն գիտելիքի տրամադրումը չէ: Այսօր դպրոցն ունի առավել բարդ առաքելություն՝ձևավորել սերունդ,որն ունի ինքնուրույնություն քննադատաբար մտածելու իրական կյյանքում գոյություն ունեցող խնդիրների շուրջ և ստեղծագործականութուն ցուցաբերելով դրանց համապատասխան լուծում տալով :Ստեղծագործական մտածողությանը նպաստող հմտությունների զարգացումը կարևորում է ժողովրդավարական հասարակության ձևավորման և ժողովրդական արժեքների պահպանման տեսանկյունից: Դա իրենից ներկայացնում է տեղեկատվությունը վերաիմաստավորելու և ձևավորելու բարդ գործընթաց, որը կատարվում է գաղափարներն ու միջոցները ստեղծագործաբար համադրելու միջոցով: Դրա կիրառումը հնարավոր է բոլոր տարիքներում: Երբեմն կարծիք է հնչում, որ միայն ավագ դպրոցի աշակերտները կարող են ներգրավվել այդ գործընթացում: Սա բավականին սխալ պատկերացում է: Կրտսեր դպրոցի երեխաները ևս պատրաստակամորեն են մասնակցում բարդ խնդիրների լուծում պահանջող առաջադրանքների կատարմանը և ընդունակ են դրսևորել որոշումներ կայացնելու կարողության բարդ մակարդակ: Չէ՞ որ գիտելիքն արժեքավոր է, երբ այն կիրառելի է և ընկալված է հիմնավորապես: Ապագան պատկանում է նրանց, ովքեր կկարողանան տեղեկատվությունը քննադատաբար վերլուծել և կերտել սեփական ճշմարտությունը: Քննադատորեն մտածող մարդն առանց քննարկելու, բանավիճելու այնքան էլ հաճախ չի կիսում մեկ ուրիշի տեսակետը: Նա կարողանում է մտածել և ինքնուրույն, ազատ ու անկաշկանդ արտահայտել իր կարծիքները: Ստեղծագործական մտածողությունը ուսուցման համակարգում մոտեցում է, որը հին պատմական արմատներ ունի: Հայտնի են Սոկրատեսի առաջարկած հարցադրումների մեթոդը, Սակայն Մաքսիմովան համարում է, որ ներկայումս ստեղծագործության հասկացությունը համընկել է «ոչ հարմարողական ակտիվության» հասկացության հետ:

Պլուտարքոսի և Մ. Ֆ. Քվինթիլիանոսի զարգացրած մոտեցումն, ըստ որի՝ Աշակերտը ոչ թե սափոր է, որ պետք է լցնել գիտելիքներով, այլ ջահ է, որը պետք է վառել:

Ստեղծագործականությունը մտածելու մի եղանակ է, որը պահանջում է կարդալ, ընկալել տրված նյութը, որից հետո մտածել դրա մասին, վերլուծել, համեմատել, գնահատել, գտնել լուծումներ և կիրառել կյանքում :

Թեմայի արդիականությունը- 21 –րդ դարի երեխան ունի ինֆորմացիայի ահռելի մեծ դաշտ , նա պետք է կարողանա այդ ինֆորմացիան ճիշտ օգտագործի: Ուսուցիչը պետք է աշակերտին օգնի, աջակցի ճիշտ ընկալելու , գիտելիք ձեռք բերելու և ճիշտ կիրառելու այդ տեղեկատվությունը: Ստեղծագարծական մտածողությունը զարգացնելով աշակերտը իր առջև ձևավորված խնդիրների լուծման համար այլընտրանքային տարբերակ կգտնի : Վ. Մ. Բեխտերևը ստեղծագործականությունը սահմանում է որպես որևէ նոր բանի արարում այնպիսի իրավիճակում, երբ խնդիր-գրգռիչը առաջացնում է դոմինան ,որի շուրջ կենտրոնանում է խնդրի լուծման համար անհրաժեշտ նախկին փորձը:

Թեմայի նպատակը - նպատակն է օգնել տարբեր առարկաներ դասավանդող ուսուցիչներին՝ իրենց դասաժամերը ավելի ակտիվ, մասնակցային կազմակերպելու, աշակերտների մոտ քննադատական և վերլուծական միտքը խթանելու համար: Առաջարկվող հնարների մեթոդների ՝ հարցադրումների մեթոդ , կիրառմամբ կընդլայնվեն ուսուցիչների կողմից նյութերի մատուցման հետաքրքիր միջոցները՝ արդյունքում դասավանդման ընթացքը դարձնելով արդյունավետ և խրախուսելով վերլուծական, քննադատական , ստեղծագործական միտքը աշակերտների շրջանում: հտազոտական աշխատանքը իրականացներու ժամանակ օգտագործել են - Հարցադրումների մեթոդ , ԳՈՒՍ (Գիտեմ ,---Ուզում եմ սովորել , --Սովորել եմ) մեթոդը:

ԳԼՈՒԽ 1

1.1 Հարցադրումների մեթոդը

Դասավանդման և ուսումնառության մեթոդների ընտրությունը և արդիականացումը հիմք է հանդիսանում կրթության որակի բարելավման: Հարցերի կիրառությունը դասավանդման գործընթացում ամենաhզոր գործիքներից մեկն է, և դրանց ճիշտ կիրառությունը զգալիորեն կարող է բարձրացնել ուսուցման որակը և ավելացնել սովորողների ներգրավվածության մակարդակը: Քրիստին Չինը իր աշխատություններից մեկում նշում է, որ իրական ուսուցում ապահովելու համար պետք է օգտագործել մարդու միտքը և ոչ թե հիշողությունը: Ըստ նրա՝ դա բացահայտումների փուլ է, որտեղ հիմնական դերում աշակերտն է և ոչ ուսուցիչը [5, 823]: Հարցեր տալու և հարցերին պատասխանելու կարողությունն ուսումնառության մեջ առանցքային և կարևոր տեղ է գրավում: Պարզվել է, որ վերջին 15 տարիների ընթացքում ստացված տեղեկությունների համաձայն՝ ուսուցիչները մեծամասամբ տվել են սխալ հարցեր՝ կենտրոնանալով ոչ թե ուսումնառությունն առաջ մղող, այլ սովորողի տիրապետած որոշակի տեղեկույթը վերհանող հարցադրումների վրա: Հոդվածի նպատակն է ներկայացնել հարցադրումների այն ռազմավարությունները, որոնք կիրառվում են սովորողների գիտելիքները գնահատելու, ուսուցանվող նյութն ավելի խորն ըմբռնելու, քննադատական մտածողություն զարգացնելու, աշակերտների ներգրավվածության աստիճանը բարձրացնելու մոտիվացիան խթանելու համար: Ավելին, ճիշտ և դասի նպատակներից բխող հարցերի առաջադրումը կարող է հիմք հանդիսանալ նոր գաղափարների առաջացման, ավելի խորքային ուսումնասիրությունների համար: Ուսուցման արդյունավետության և սովորողների ներգրավածության բարձրացման համար քննարկվել են հարցադրման մի քանի ռազմավարություններ: Մաթեմատիկայի մեջ հարցադրումների մեթոդի կիրառումը դասավանդման գործընթացի կարևոր և բաղկացուցիչ մասն է կազմում: Հարցադրումների կիրառմամբ ոչ միայն կարելի է ստուգել նախկինում յուրացված գիտելիքների աստիճանը, խթանել վերլուծական մտածելակերպը, զարգացնել և ամրապնդել ձեռք բերվածը, այլ նաև բարձրացնել աշակերտների ներգրավվածության աստիճանը, որն էլ իր հերթին ազդում է ուսուցման որակի և արդյունավետության վրա: Ավելին, ճիշտ ձևով կազմված հարցերը, որոնք տրվում են հոգեբանորեն ապահով միջավայրում, խրախուսում են ստեղծագործական և քննադատական մտածելակերպի զարգացումը, ինչպես նաև բարձրացնում են աշակերտների ինքնավստահությունը : Հոդվածի նպատակն է ներկայացնել հարցադրումների մի քանի

ռազմավարություններ, որոնք կարող են նպաստել դասապրոցեսին աշակերտների ներգրավվածության մեծացմանը և ուսուցման արդյունավետության բարձրացմանը:

. **Ամբողջ դասարանին ուղղվող ընդհանուր հարցերի ռազմավարություն**: Սա այն մոտեցումն է, երբ ուսուցիչը հարցն ուղղում է ամբողջ դասարանին: Ամենայն հավանականությամբ, սա ամենատարածված մեթոդներից մեկն է, որի շրջանակում տրվող հարցերը հիմնականում նպատակ ունեն պարզելու նյութի յուրացման մակարդակը կամ պարզել, թե որքանով են աշակերտներն ընկալել ուսուցանվող նյութը: Դասավանդման փորձը ցույց է տալիս, որ այս հարցերին պատասխանում են հիմնականում դասարանի բարձր առաջադիմություն ունեցող աշակերտները, մյուսները պարզապես լինում են լսողի դերում: Ավելին, հաստատվեց նաև Գալլի այն տեսակետը, որ որքան ավելի շատ հարցադրումներ են հնչում, այնքան ավելի պակաս աշակերտներ են մասնակցում դասին: [1, 92]: Նույն ռազմավարության շրջանակում պարզ է, որ հարցերի ճիշտ ընտրությունը և դրանց ճիշտ ձևակերպումն էականորեն կարող են փոխել վերջնական արդյունքը: Եթե հարցադրման սկզբում դասին ներգրավված էին ընդամենը 3 – աշակերտ, ապա հարցերի ձևափոխման արդյունքում դասին ակտիվորեն մասնակցում էր գրեթե ողջ դասարանը:

Հարցական բառերի ռազմավարություն Հարցական բառերի ռազմավարություն Այս մեթոդը կիրառվում է, երբ աշակերտներն արդեն ծանոթ են թեմային: Առաջարկվում է աղյուսակ կազմել, որի ձախ կողմում պետք է գրել հարցական բառերի մի ամբողջ շարք, իսկ աջ կողմում՝ թեմային առնչվող հասկացություններ: Այնուհետև օգտագործելով երկու աղյուսակների գրառումները՝ կազմել հնարավորինս շատ հարցեր, քննարկել առաջարկված հարցերից 3-4 հարց, որոնք առավել հետաքրքիր են աշակերտների համար:

Պատասխանումեն անվանակոչվածները Այս ռազմավարության շրջանակում անվանակոչվում է աշակերտի հստակ անուն, որ պատասխանում է հարցին այն հնչեցնելուց հետո: Սա այն եզակի ռազմավարություններից է, որի կիրառությունն ապահովում է գրեթե բոլոր աշակերտների ներգրավվածությունը: Այս մեթոդի առավելությունը կայանում է նրանում, որ դասին մասնակցում են գրեթե բոլոր աշակերտները՝ անկախ իրենց առաջադիմությունից: Յուրաքանչյուրը մասնակցում է իր չափով, և այս պարագայում խրախուսվում է ցանկացած հաջողություն, անգամ ամենափոքրը: Ավելին, եթե աշակերտի կողմից տրված պատասխանը այն չէ, ինչ ակնկալվում է, ապա ոչ թե պետք է հարցն ուղղել այլ աշակետի, այլ պատասխանող աշակերտին օգնել վերաձևակերպել պատասխանը:

Դասերի ընթացքում անհրաժեշտ է կիրառել մոտեցումներ, որոնք օգնում են «ջերմացնել» այսպես կոչված «սառը անվանակոչման» ռազմավարությունը:

Ստորև ներկայացնենք դրանցից հիմնականները.

• Նախապես զգուշացրե՛ք աշակերտներին, որ մեծապես խրախուսվում է դասին մասնակցությունը: Յուրաքանչյուր աշակերտին տվե՛ք ձևավորող գնահատական:

• Աշակերտներին տվե՛ք ժամանակ, որ նրանք պատրաստեն իրենց հարցերը, ինչպես նաև անդրադարձ կատարեն հետաքրքրող հարցերին:

• Պետք է կարողանալ հմտորեն կառավարել ողջ պրոցեսը և աջակցել աշակերտներին, որ նրանցից յուրաքանչյուրն իր հնարավորության չափով ներգրավվի դասին:

• Օգտագործե՛ք բաց հարցեր և օգնե՛ք աշակերտին հանգել ճիշտ պատասխանի:

• Չափազանց կարևոր է հոգեբանական ապահով միջավայրի ստեղծումը:

. **Պատասխանին սպասելու ժամանակ** Բարձր մտածական գործընթացների զարգացման համար էական կարևորություն ունի սպասելու ժամանակը, քանի որ այն ազդում է պատասխանների որակի և քանակի, ինչպես նաև հետագա երկխոսության առաջացման վրա: Սպասելու ժամանակը հարցի և աշակերտի պատասխանի միջև ընկած ժամանակահատվածն է կամ ուսուցչի առաջին և երկրորդ հարցերի միջև ընկած ժամանակահատվածը: Եթե հարցը լսելուց հետո աշակերտները չեն արձագանքում համեմատաբար կարճ ժամանակահատվածում, ուսուցիչը հաճախ պետք է փորձի առաջ տանել զրույցը՝ կրկնելով, վերաձևակերպելով հարցը կամ դիմելով աշակերտներին: Ավելի բարդ հարցերի դեպքում, որոնք պահանջում են բարդ կոգնիտիվ վերլուծություններ, հնարավոր է անհրաժեշտ լինի տրամադրել աշակերտներին 1-2 րոպե, նախքան պատասխանելը: Սխալ է, երբ ուսուցիչը պատասխանում է իր իսկ հարցերին, և այդպիսի վարքագիծը արագորեն դառնում է ինքնախաբեության ձև: Արդյունքում աշակերտները զրկվում են հարցը «բռնելու» և իրենց սեփական պատասխանները ձևակերպելու հնարավորությունից, ինչը կարևոր գործընթաց է աշակերտների ներգրավածությունը բարձրացնելու համար: Անընդհատ պատասխանելով հարցերին աշակերտների փոխարեն, ուսուցիչը անուղղակիորեն «ասում է», որ նորմալ է, որ նրանք չեն պատասխանում հարցերին, քանի որ ուսուցիչը ի վերջո ինքը կպատասխանի: Արդյունքում աշակերտների սովորելու և դասին մասնակցելու գործընթացը մասնակիորեն

դադարեցվում է: Իրականացված հետազոտությունների շրջանակում պարզվել է, որ պատասխանին ավելի երկար սպասելով՝ գրանցում են հետևյալ հաջողությունները. • Սովորողների պատասխաններն ընդարձակվում են: • Ամբողջական նախադասություններ և վստահության ավելացում: • Հայեցողական մտածողության դրսևորում: • Ավելանում են սովորողի հարցերը և աշակերտների ակտիվությունը: – 184 – • Ուսուցիչները վերանայում են սովորողներից ունեցած ակնկալիքները: • Անցում ուսուցչակենտրոն ուսուցումից սովորող-սովորող վարքի դրսևորումներին և ընդլայնում են հարցերի շրջանակը: Այսպիսով` ուսուցչի սպասման ժամանակի ավելացումն ստեղծում է այնպիսի մթնոլորտ, որը նպաստավոր է մտածողության բարձր մակարդակներով արդյունավետ հարցերի համար: Սովորողները ևս օգտագործում են սպասման ժամանակն ավելի ամբողջական պատասխաններ ձևակերպելու համար:

.**Հարցերի շղթայի մեթոդ** Հարցերի շղթայի մեթոդ Լինում են դեպքեր, երբ բարդ հարցերը տեղին չեն՝ առանց նախապես ամրապնդելու գիտելիքային հիմքը: Օրինակ՝ ներածական դասընթացում ավելի պարզ հարցեր են պահանջվում: Ինտեգրատիվ դասընթացների ընթացքում ուսուցիչը արագորեն պետք է անցնի ավելի բարդ հարցերի, ավելի պարզ հարցեր տալուց հետո՝ ուղղված նախնական գիտելիքների պաշար ձևավորելու համար: Հարցերի ցանկը պետք է տարբերվի՝ կախված դասընթացի բովանդակությունից և նպատակներից:

1.2 Ð²ðò°ðÆ î°ê²ÎÜ°ð

àõëáõóÙ³Ý ÁÝÃ³óùáõÙ ï³ñµ»ñ Ù»Ãá¹Ý»ñ ÏÇñ³é»ÉÇë û·ï³·áñÍíáõÙ »Ý Ñ³ñó»ñ ¨ Ñ³ñó³¹ñáõÙÝ»ñ, áñáÝù Ýå³ï³Ï áõÝ»Ý å³ñ½»Éáõ ëáíáñáÕÝ»ñÇ ·Çï»ÉÇùÝ»ñÇ ÁÝ¹Ñ³Ýáõñ Ù³Ï³ñ¹³ÏÁ, ³å³Ñáí»Éáõ Ùïù»ñÇ áõ ·³Õ³÷³ñÝ»ñÇ ÁÝÏ³ÉáõÙÁ, ËÃ³Ý»Éáõ Ýñ³Ýó ³ÏïÇíáõÃÛáõÝÝ áõ Ý»ñ·ñ³íí³ÍáõÃÛáõÝÁ áõëáõóÙ³Ý ·áñÍÁÝÃ³óáõÙ:

Ü Ï ³ ñ ³ · ñ á õ Ã Û á õ Ý Á

Ð³ñó»ñÁ Ï³Ù Ñ³ñó³¹ñáõÙÝ»ñÁ ³ß³Ï»ñïÝ»ñÇ Ùï³ÍáÕáõÃÛáõÝÁ ËÃ³Ý»Éáõ, ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛáõÝÁ ÑÇÙÝ³íáñ ÁÝÏ³É»Éáõ, Ñ³Ù³Ï³ñ·»Éáõ, ëï»ÕÍ³·áñÍ³Ï³Ý ¨ ùÝÝ³¹³Ï³Ï³Ý Ùï³ÍáÕáõÃÛáõÝÁ ½³ñ·³óÝ»Éáõ Ï³ñ¨áñ ·áñÍáÝ »Ý:

àõëáõóÙ³Ý ÁÝÃ³óùáõÙ Ï³ñ¨áñ ¿ áã ÙÇ³ÛÝ Ñ³ñó»ñÁ ×ß·ñÇï Ý»ñÏ³Û³óÝ»ÉÁ, ³ÛÉ¨ ¹ñ³Ýó ïñ³Ù³µ³Ý³Ï³Ý Ñ»ñÃ³Ï³ÝáõÃÛáõÝÝ ³å³Ñáí»ÉÁ, áñÇ µ³ó³Ï³ÛáõÃÛáõÝÁ Ï³ñáÕ ¿ ³ß³Ï»ñïÝ»ñÇÝ ß»Õ»É Ù³ïáõóíáÕ ÝÛáõÃÇó Ï³Ù ¹³ëÇ Ýå³ï³ÏÇó:

Ð³ñó»ñÁ å»ïù ¿ ÉÇÝ»Ýª

Ñëï³Ï

Ýå³ï³Ï³õÕÕí³Í

Ñ³ÏÇñ×

ï»ÕÇÝ

³ß³Ï»ñïÝ»ñÇ Ù³Ï³ñ¹³ÏÇÝ Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý

ïñ³Ù³µ³Ý³Ï³Ý Ñ³çáñ¹³Ï³ÝáõÃÛ³Ùµ

Ùï³Í»Éáõ ï»ÕÇù ïíáÕ:

Ð³ñó»ñÇ ¨ Ñ³ñó³¹ñáõÙÝ»ñÇ í»ñçÝ³Ï³Ý Ýå³ï³ÏÁ ³ß³Ï»ñïÝ»ñÇó å³ï³ëË³Ý ¨ ³ñÓ³·³Ýù ³ÏÝÏ³É»ÉÝ ¿ ¨ áõëáõó³ÝíáÕ ÝÛáõÃÇ ÁÝÏ³ÉáõÙÝ ³å³Ñáí»ÉÝ ¿: àõëáõóÙ³Ý ÁÝÃ³óùáõÙ ï³ñµ»ñ ï»ë³ÏÇ Ñ³ñó»ñÝ áõ Ñ³ñó³¹ñáõÙÝ»ñÁ ÑÇÙÝ³Ï³ÝáõÙ û·ï³·áñÍíáõÙ »Ý Ñ»ï¨Û³É Ýå³ï³ÏÝ»ñÇÝ Ñ³ëÝ»Éáõ Ñ³Ù³ñ:

ì³ñÅ»óÝáÕ-Ù³ñ½áÕ Ñ³ñó»ñ – Ýå³ï³Ï áõÝ»Ý ÁÝ¹É³ÛÝ»Éáõ ÝÛáõÃÇ ÁÝÏ³ÉÙ³Ý ¨ ÁÙµéÝÙ³Ý ßñç³Ý³ÏÝ»ñÁ:

êïáõ·áÕ Ñ³ñó»ñ - Ýå³ï³Ï áõÝ»Ý í»ñ³ÑëÏ»Éáõ ¨ ·Ý³Ñ³ï»Éáõ ÝÛáõÃÇ ÁÙµéÝÙ³Ý Ù³Ï³ñ¹³ÏÁ:

Ð³ñó»ñÇ Ûáõñ³ù³ÝãÛáõñ ï»ë³Ï áõÝÇ Çñ ³é³ÝÓÝ³Ñ³ïÏáõÃÛáõÝÁ ¨ Ï³ñ¨áñ ¹»ñ áõÝÇ ¹³ë³í³Ý¹Ù³Ý ÁÝÃ³óùáõÙ:

²Ûëå»ë`

ì³ñÅ»óÝáÕ Ñ³ñó»ñÁ

²é³ç³óÝáõÙ »Ý Ñ»ï³ùñùñáõÃÛáõÝ: î»ÕÇÝ ¨ Å³Ù³Ý³ÏÇÝ ïñí³Í Ñ³ñóÁ Ï³ñáÕ ¿ ÷áË»É ëï³óíáÕ ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛ³Ý ³ñ³·áõÃÛáõÝÝ áõ áõÕÕí³ÍáõÃÛáõÝÁ ¨ ËÃ³Ý»É ³ß³Ï»ñïÝ»ñÇ ³ÏïÇíáõÃÛáõÝÁ:

ÊÃ³ÝáõÙ »Ý áõëáõóÙ³Ý ·áñÍÁÝÃ³óáõÙ ³ß³Ï»ñïÝ»ñÇ Ý»ñ·ñ³íáõÙÁ:

Êñ³ËáõëáõÙ »Ý Ùï³íáÕáõÃÛáõÝÁ.ÝáõÛÝÇëÏ »Ã» Ñ³ñóÁ Ñé»ïáñ³Ï³Ý ¿ ¨ ³ß³Ï»ñïÝ»ñÇó ãÇ ³ÏÝÏ³ÉáõÙ ³ñÓ³·³Ýù,³ÛÝáõ³Ù»Ý³ÛÝÇí ³Ûë ¹»åùáõÙ ¨ë Ù³ëÝ³ÏÇóÝ»ñÁ ëÏëáõÙ »Ý ËáñÑ»É å³ï³ëË³ÝÇ Ù³ëÇÝ:

êïáõ·Ù³Ý Ýå³ï³Ï áõÝ»óáÕ Ñ³ñó»ñÁ ÏÇñ³éíáõÙ »Ý Ñ»ï¨Û³É Ýå³ï³ÏÝ»ñÇÝ Ñ³ëÝ»Éáõ Ñ³Ù³ñ.

²ß³Ï»ñïÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó ÝÛáõÃÇ ÁÝÏ³ÉÙ³Ý Ù³Ï³ñ¹³ÏÁ áñáß»Éáõ Ñ³Ù³ñ. ãÝ³Û³Í Ñ³ñó ï³Éáõ ³ÏÝÑ³Ûï Ýå³ï³ÏÁ å³ï³ëË³Ý ëï³Ý³ÉÝ ¿, ³ÛÝáõ³Ù»Ý³ÛÝÇí áõëáõóÇãÁ ëïáõ·áÕ Ñ³ñó»ñÇ ÙÇçáóáí ÷áñÓáõÙ ¿ ×ßï»É, Ã» ³ñ¹Ûáù ³ß³Ï»ñïÝ»ñÝ ÁÙµéÝ»É »Ý, Ã» ÇÝãÇ Ù³ëÇÝ ¿ ËáëùÁ: Î³± ³ñ¹Ûáù Ñ³ñóÁ Éñ³óáõóÇã å³ñ½³µ³Ý»Éáõ, ÏñÏÝ»Éáõ Ï³Ù ³í»ÉÇ Ù³Ýñ³Ù³ëÝ»Éáõ ³ÝÑñ³Å»ßïáõÃÛáõÝ Ï³: ²Ûë Ï»ñå, »Ã» »É³Ï»ï³ÛÇÝ Ã»Ù³Ý í»ñ³Ñí»É ¿ ùÝÝ³ñÏÙ³Ý, ×Çßï Ï³éáõóí³Í Ñ³ñóÁ Ï³ñáÕ ¿ ³ß³Ï»ñïÝ»ñÇÝ í»ñ³¹³ñÓÝ»É ¹»åÇ ¹Çï³ñÏíáÕ ÝÛáõÃÇ ÑáõÝÁ:

Ð³ñó»ñ ï³Éáõ ÑÙïáõÃÛáõÝ Ó¨³íáñ»ÉáõÝ:

Ð ³ ñ ó » ñ Ç   ï » ë ³ Ï Ý » ñ Á

Ø³ÝÏ³í³ñÅ³Ï³Ý ·ñ³Ï³ÝáõÃÛ³Ý Ù»ç Ñ³ñó»ñÁ ¹ë³Ï³ñ·íáõÙ »Ý Ñ»ï¨Û³É Ï»ñå.

- µ³ó
- ÷³Ï

- ÑáõßáÕ
- »ÝÃ³ï»ùëïáí
- Ñ»ï³¹³ñÓ
- áõÕÕáñ¹áÕ

´ ³ ó   Ñ ³ ñ ó » p

´³ó Ñ³ñó»ñÁ Ýå³ï³Ï³Ñ³ñÙ³ñ »Ý ³ÝÙÇç³Ï³Ý Ñ³Õáñ¹³ÏóáõÃÛáõÝ ëÏë»Éáõ Ñ³Ù³ñ: ²Ûë ïÇåÇ Ñ³ñó»ñÁ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ »Ý ï³ÉÇë ³½³ï å³ï³ëË³Ý»Éáõ ¨ ëáíáñ³µ³ñ ëÏëíáõÙ »Ý §Ç±Ýã¦,§ÇÝãå»±ë¦ Ñ³ñó»ñáí: ²Û¹åÇëÇ Ñ³ñó»ñÁ ã»Ý »ÝÃ³¹ñáõÙ ÙÇ³Ýß³Ý³Ï å³ï³ëË³Ý:

ö ³ Ï   Ñ ³ ñ ó » ñ

ö³Ï ³Ýí³ÝáõÙ »Ý ³ÛÝ Ñ³ñó»ñÁ,áñáÝù å³Ñ³ÝçáõÙ »Ý ÙÇ³Ýß³Ý³Ï å³ï³ëË³Ý,áñÝ ³ñï³Ñ³ÛïíáõÙ ¿ Ù»Ï µ³éáíªå³ñ½³å»ë §³Ûá¦ Ï³Ù §áã¦: ö³Ï Ñ³ñó»ñÁ Ýå³ï³Ï³Ñ³ñÙ³ñ ¿ û·ï³·áñÍ»É ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛ³Ý ëïáõ·Ù³Ý Ï³Ù å³ï³ëË³ÝÇ ÁÝïñáõÃÛ³Ý ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÁ ë³ÑÙ³Ý³÷³Ï»Éáõ Ñ³Ù³ñ:

²Ûë ï»ë³ÏÇ Ñ³ñó»ñÁ ËáñÑáõñ¹ ãÇ ïñíáõÙ Ñ³×³Ë û·ï³·áñÍ»É, áñáíÑ»ï¨ í»ñçÇÝÝ»ñë ë³ÑÙ³Ý³÷³ÏáõÙ »Ý ëáíáñáÕÝ»ñÇ Ù³ëÝ³ÏóáõÃÛ³Ý ³ëïÇ×³ÝÁ ¨ Ñ³ñó³ùÝÝáõÃÛ³Ý µÝáõÛÃ áõÝ»Ý: ¸ñ³Ýù Ý³¨ áñáß ã³÷áí ë³ÑÙ³Ý³÷³ÏáõÙ »Ý ëáíáñáÕÝ»ñÇ ëï»ÕÍ³·áñÍ³Ï³Ý Ùáï»óáõÙÁ:

Ð á õ ß á Õ   Ñ ³ ñ ó » ñ

ÐáõßáÕ Ñ³ñó»ñÁ, ÇÝãå»ë »ñ¨áõÙ ¿ ³Ýí³ÝáõÙÇó, ³ÛÝ Ñ³ñó»ñÝ »Ý, áñáÝù Ýå³ï³Ï áõÝ»Ý ³ß³Ï»ñïÇÝ Ñ³Ý·»óÝ»Éáõ ³ÛÝ å³ï³ëË³ÝÇÝ, áñÝ ³ÏÝÏ³ÉáõÙ ¿ áõëáõóÇãÁ: ²Ûë Ñ³ñó»ñÇ û·ï³·áñÍáõÙÁ Ï³ñáÕ ¿ Ý³¨ ³ñ¹³ñ³óí³Í ãÉÇÝ»É, ù³ÝÇ áñ Ë³Ý·³ñáõÙ »Ý ³ß³Ï»ñïÇ ³½³ï ÙïùÍáÕáõÃÛ³ÝÁ ¨ ½ñÏáõÙ »Ý ë»÷³Ï³Ý å³ï³ëË³ÝÝ áõ Ï³ñÍÇùÁ áõÝ»Ý³Éáõ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÇó, ë³Ï³ÛÝ ³Ûë ¹»åùáõÙ ³ß³Ï»ñïÁ ³í»ÉÇ å³ßïå³Ýí³Í ¿ Çñ»Ý ½·áõÙ: ÐáõßáÕ Ñ³ñó»ñÇ ûñÇÝ³ÏÝ»ñ »Ý §¸áõù ã»±ù ·ïÝáõÙ, áñ ³Ûë Ã»Ù³Ý Ï³ñáÕ ¿ Ó»½ Ñ³Ù³ñ û·ï³Ï³ñ ÉÇÝ»É¦, §ØÇ±Ã» ¹áõù Ï³ñÍáõÙ »ù, áñ ³Ûë Ùáï»óáõÙÁ ×Çßï ã¿¦:

º Ý Ã ³ ï » ù ë ï á í   Ñ ³ ñ ó » ñ

²Ûë ï»ë³ÏÇ Ñ³ñó»ñÝ û·ï³·áñÍíáõÙ »Ý ³ß³Ï»ñïÝ»ñÇ É³ñí³ÍáõÃÛáõÝÁ ÃáõÉ³óÝ»Éáõ ¨ ³ÏÝÏ³ÉíáÕ å³ï³ëË³ÝÇÝ Ñ³ëÝ»Éáõ Ýå³ï³Ïáí, ãÝ³Û³Í ÇÝãå»ë ÑáõßáÕ Ñ³ñó»ñÁ, »ÝÃ³ï»ùëï áõÝ»óáÕ Ñ³ñó»ñÁ ¨ë ËáãÁÝ¹áïáõÙ »Ý ³ß³Ï»ñïÝ»ñÇ ³½³ï å³ï³ëË³Ý»Éáõ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛ³ÝÁ: ²Û¹åÇëÇ Ñ³ñó»ñÇó »Ý ûñÇÝ³Ïª ¹áõù Ñ³Ù³Ó³ÛÝ »±ù, áñ Y-Á ³í»ÉÇ É³íÝ ¿ ù³Ý X-Á, Ï³Ù ¹áõù Ñ³í³Ý³µ³ñ ÏëË³Éí»ù, »Ã» ÁÝïñ»ù Z ï³ñµ»ñ³ÏÁ:

Ð » ï ³ ¹ ³ ñ Ó   Ï ³ å Ý   ³ å ³ Ñ á í á Õ   Ñ ³ ñ ó » ñ

Ð»ï³¹³ñÓ Ñ³ñó»ñÝ û·ï³·áñÍíáõÙ »Ý, áñå»ë½Ç ×ßïíÇ ÝÛáõÃÇ ÁÝÏ³ÉáõÙÁ, ¨ ³ß³Ï»ñïÝ»ñÇ ½ñáõÛóÇ Ù»ç ÁÝ¹·ñÏí³Í ÉÇÝ»ÉÁ, Ýñ³Ýó å³ï³ëË³ÝÝ»ñÁ ½³ñ·³óÝ»Éáõ, Ï³Ù Ñ»ï³·³ ùÝÝ³ñÏáõÙÁ Ëñ³Ëáõë»Éáõ ¨ ß³ñáõÝ³Ï»Éáõ Ñ³Ù³ñ: úñÇÝ³Ïª §¸áõù ³ë³óÇù, áñ ³é³Ýó Éñ³óáõóÇã Ý»ñ¹ñÙ³Ý ÑÝ³ñ³íáñ ã¿± ³Ûë ËÝ¹ÇñÁ ÉáõÍ»É¦ :

à õ Õ Õ á ñ ¹ á Õ Ñ ³ ñ ó » ñ

àõÕÕáñ¹áÕ Ñ³ñó»ñÝ û·ÝáõÙ »Ý ³ß³Ï»ñïÝ»ñÇÝ Ï»ÝïñáÝ³Ý³Éáõ ÙÇçáóáí áõß³¹ñáõÃÛáõÝÁ ë¨»é»É ¹Çï³ñÏíáÕ ÝÛáõÃÇ ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ Ù³ëÇ íñ³: Ø³ëÝ³íáñ³å»ë ³ÛÝ Ýå³ï³Ï³Ñ³ñÙ³ñ ¿ û·ï³·áñÍ»É Ýáñ Ã»Ù³ÛÇÝ ³ÝóÝ»Éáõó ³é³ç ³Ýó³Í ÝÛáõÃÁ ³Ù÷á÷»Éáõ Ñ³Ù³ñ: Î³ñ¨áñ ¿ Ý³¨, Ã» ³ß³Ï»ñïÝ»ñÇÝ áõÕÕáñ¹»Éáõ Ýå³ï³Ïáí Ñ³ñó»ñÁ »ñµ ¨ áñ å³ÑÇÝ »Ý ïñíáõÙ: î³ñµ»ñ å³Ñ»ñÇÝ áõÕÕáñ¹áÕ Ñ³ñ-ó»ñÝ û·ï³·áñÍíáõÙ »Ý ï³ñµ»ñ Ýå³ï³ÏÝ»ñáí:Ø³ëÝ³íáñ³å»ë áõÕÕáñ¹áÕ Ï³ñáÕ ¿ ÉÇÝ»É Ñ»ï¨Û³É Ñ³ñóÁ§²Ûëå»ë, ÇÝ±ã Ýáñ Ñ³ëÏ³óáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³Ý¹Çå»óÇÝù ³Ûë Ã»Ù³Ý áõëáõÙÝ³ëÇñ»ÉÇë¦

1. ºñ»ù Ù³Ï³ñ¹³ÏÝ»ñÇ Ñ³ñó»ñ.

³. **÷³ëï»ñÇ Ù³Ï³ñ¹³ÏÇ Ñ³ñó»ñ**. ïñíáõÙ »Ý å³ñ½»Éáõ ³Ù»Ý³ÑÇÙÝ³Ï³Ý ÷³ëï»ñÁ, áñáÝù ³ÝÑñ³Å»ßï »Ý ùÝÝ³ñÏáõÙÁ ß³ñáõÝ³Ï»Éáõ Ñ³Ù³ñ,

µ. **Ñ³Û»ó³Ï³ñ·³ÛÇÝ Ù³Ï³ñ¹³ÏÇ Ñ³ñó»ñ.** ïñíáõÙ »Ý å³ñ½»Éáõ ÑÇÙÝ³Ï³Ý ·³Õ³÷³ñÝ»ñÁ, Ñ³ëÏ³óáõÃÛáõÝÝ»ñÁ,áñáÝù å»ïù ¿ Ñ³ëÏ³Ý³É. ûñÇÝ³Ï` ³½³ïáõÃÛáõÝ, å³ïÇí, ËÇÕ× ¨ ³ÛÉÝ,

·. **³ñÅ»ùÝ»ñÇ Ù³Ï³ñ¹³ÏÇ Ñ³ñó»ñ**. ïñíáõÙ »Ý å³ñ½»Éáõ ùÝÝ³ñÏíáÕ ³ñÅ»ùÝ»ñÁ: ²Ûë Ñ³ñó»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý ÉÇÝ»É ³ÝÓÝ³Ï³Ý µÝáõÛÃÇ. ûñÇÝ³Ïª §Ð³ÝáõÝ Ç±ÝãÇ ÷áñÓáõÃÛ³Ý Ï»ÝÃ³ñÏ»ù Ò»ñ ÏÛ³ÝùÁ¦, Ï³Ù §Àëï Ò»½` á±ñÝ ¿ ³í»ÉÇ  Ï³ñ¨áñ` Ïñá±ÝÁ, Ã»± ù³Õ³ù³Ï³ÝáõÃÛáõÝÁ¦:

2. ¶É³ë»ñÇ Ñ³ñó³¹ñÙ³Ý Ù»Ãá¹³µ³ÝáõÃÛáõÝÁ.

³. **ë³ÑÙ³ÝáÕ Ñ³ñó»ñ** §ÆÝã ¿ ____ ¦: ²ÛëåÇëÇ Ñ³ñó»ñÁ û·ÝáõÙ »Ý ë³ÑÙ³Ý»É Çñ³¹ñáõÃÛ³ÝÁ í»ñ³µ»ñáÕ ÷³ëï»ñÁ ¨ ³ÛÝ å³ÛÙ³ÝÝ»ñÁ, áñáÝù ³ÝÑñ³Å»ßï »Ý ùÝÝ³ñÏÙ³Ý Ñ³Ù³ñ,

µ. **³ÝÓÇÝ í»ñ³µ»ñáÕ Ñ³ñó»ñ**. ùÝÝ³ñÏíáÕ ÑÇÙÝ³ËÝ¹ÇñÁ Ùáï»óÝáõÙ »Ý ³ß³Ï»ñïÝ»ñÇ Ý»ñ³ßË³ñÑÇÝ ¨ ùÝÝ³ñÏáõÙÁ ¹³ñÓÝáõÙ »Ý ÏÛ³ÝùÇÝ ³í»ÉÇ Ùáï»ÇÏ,

·. **ÑÇåáÃ»ïÇÏ Ñ³ñó»ñ**. ³ÛëåÇëÇ Ñ³ñó»ñÁ ³í»ÉÇ Ñ»éáõÝ »Ý ·ÝáõÙ: Üñ³Ýù Ñ³×³Ë ïñíáõÙ »Ý Ñ»ï¨Û³É Ó¨áíª §Æ±Ýã Ïå³ï³Ñ»ñ, »Ã»…¦, §ä»±ïù ¿, áñ Ù»Ýù…¦

3. øÝÝ³ñÏáõÙÝ ³ßËáõÛÅ å³ÑáÕ Ñ³ñó»ñ.

³. **÷áË³ÝóíáÕ Ñ³ñó»ñ.** ùÝÝ³ñÏÙ³Ý í³ñáÕÁ Ñ³ñó ¿ ï³ÉÇë ¨ å³ï³ëË³Ý ëï³Ý³Éáõó Ñ»ïá ³ÛÝ Ýáñ Çó áõÕÕáõÙ Éë³ñ³ÝÇ ÙÛáõë ³Ý¹³ÙÝ»ñÇÝ. §¸áõù Ç±Ýã »ù Ùï³íáõÙ¦ Ï³Ù §²ñÙ»Ý, Ç±Ýã »ë Ï³ñÍáõÙ` Ç±Ýã å»ïù ¿ ³Ý»É¦,

·. **ÑáõßáÕ Ñ³ñó»ñ.** í³ñáÕÁ ï»ëÝáõÙ ¿, áñ ËáõÙµÁ ãÇ Ñ³ëÏ³ÝáõÙ Çñ Ñ³ñóÁ, ëÏëáõÙ ¿ ÑáõßáÕ Ñ³ñó»ñ ï³É, áñáÝù û·ÝáõÙ »Ý å³ï³ëË³ÝÁ ·ïÝ»É,

¹. **÷áñÓáÕ Ñ³ñó»ñ.** í³ñáÕÁ ½·áõÙ ¿, áñ ³ÝÑñ³Å»ßï ¿ ³í»ÉÇ ËáñÁ ùÝÝ³ñÏ»É å³ï³ëË³ÝÁ` ï³ÉÇë ¿ Ñ³ñó»ñ, áñáÝù Ýå³ëïáõÙ »Ý ¹ñ³Ý. §¸áõù ³ë³óÇù, áñ ______, ÇÝãá±õ¦, Ï³Ù §àõñÇß Ç±Ýã å³ï×³éÝ»ñ Ïµ»ñ»ù Ó»ñ å³ï³ëË³ÝÁ ÑÇÙÝ³íáñ»Éáõ Ñ³Ù³ñ¦:

Ð ³ ñ ó » ñ Ç Ï Ç ñ ³ é á õ Ù Á

êáíáñ³µ³ñ ÝÛáõÃÁ Ù³ïáõó»Éáõ ³é³ç áõëáõóÇãÁ Ñ³ñó»ñ ¿ ï³ÉÇë å³ñ½»Éáõ ³ß³Ï»ñïÝ»ñÇ ÁÝ¹Ñ³Ýáõñ ·Çï»ÉÇùÝ»ñÇ Ù³Ï³ñ¹³ÏÁ: ¸³ëÇ ÁÝÃ³óùáõÙ Ñ³ñó»ñÝ û·ï³·áñÍíáõÙ »Ý ³ßË³ï³ÝùÇ ³ñ³·áõÃÛáõÝÁ ÷á÷áË»Éáõ, ³ß³Ï»ñïÝ»ñÇ ³ÏïÇíáõÃÛáõÝÁ µ³ñÓñ³óÝ»Éáõ, ëï³óí³Í ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛ³Ý ÁÝÏ³ÉÙ³Ý Ù³Ï³ñ¹³ÏÁ áñáß»Éáõ Ñ³Ù³ñ: ºí í»ñç³å»ë ÝÛáõÃÇ áõëáõóÙ³Ý í»ñçáõÙ Ñ³ñó»ñÝ û·ï³·áñÍíáõÙ »Ý ÝÛáõÃÇ ³Ùñ³åÝ¹Ù³Ý ¨ Ýå³ï³ÏÇÝ Ñ³ëÝ»Éáõ Ù³Ï³ñ¹³ÏÁ ·Ý³Ñ³ï»Éáõ Ñ³Ù³ñ:

Ð³ñó»ñ ï³Éáõ ³Ù»Ý³ï³ñ³Í³Í ëÏ½µáõÝùÁ êáÏñ³ï»ëÇ Ï³ÝáÝÝ ¿£

- ❖ êáÏñ³ï»ëÇ Ï³ÝáÝÇ ÏÇñ³éÙ³Ý ù³ÛÉ»ñÁ Ï³ñ»ÉÇ ¿ Ý»ñÏ³Û³óÝ»É Ñ»ï¨Û³É Ó¨áí.
- ❖ ä³ï³ëË³ÝÇ ÇÙ³óáõÃÛáõÝ, áñÁ ¹áõù ³ÏÝÏ³ÉáõÙ »ù Éë»É:
- ❖ ò³ÝÏ³ÉÇ å³ï³ëË³ÝÝ»ñ ëï³Ý³Éáõ Ýå³ï³Ïáí µ³ó Ñ³ñó»ñÇ û·ï³·áñÍáõÙ:
- ❖ ²ß³Ï»ñïÝ»ñÇ å³ï³ëË³ÝÝ»ñÁ ÏñÏÝ»ÉÁ ÝáõÛÝ µ³é»ñáí:
- ❖ êï³óí³Í µáÉáñ å³ï³ëË³ÝÝ»ñÇ ³Ù÷á÷áõÙ ¨ ÁÝ¹·ÍáõÙ:
- ❖ Èñ³óáõóÇã ï»Õ»ÏáõÃÛ³Ý Ï³Ù ³ÝÑñ³Å»ßï µ³ó³ïñáõÃÛ³Ý ³å³ÑáíáõÙ ÙÇÝã Ñ³ñó»ñ ï³ÉÁ:

ÊáñÑáõñ¹Ý»ñ áõëáõóãÇÝ

- ➢ ***Ìëï³Ñ »Õ»°ù, áñ Ñ³ñóÁ Ñ³ëÏ³óí»É ¿:***
- ➢ ***Ð³ñóÁ Ó¨³Ï»ñå»°ù Ñ³ÏÇñ×:***

- ***Îßé³¹³ï»°ù Ñ³ñóÇ µ³ñ¹áõÃÛáõÝÁ ¨ ³ß³Ï»ñïÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó å³ï³ëË³ÝÝ»ñ ëï³Ý³Éáõ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÁ:***
- ***ØÇ° ïí»ù ³Ýáñáß Ñ³ñó»ñ:***
- ***ØÇ° å³ï³ëË³Ý»ù Ñ³ñó»ñÇÝ ÇÝùÝ»ñ¹:***

ø³ÝÇ áñ Ñ³ñó»ñÝ áõ Ñ³ñó³¹ñáõÙÝ»ñÁ áõÝ»Ý ï³ñµ»ñ Ýå³ï³ÏÝ»ñ, ß³ï ¹»åù»ñáõÙ ¹ñ³Ýù ¹³ë³Ï³ñ·áõÙ »Ý »ÉÝ»Éáí ï³ñµ»ñ Ùáï»óáõÙÝ»ñÇó: Àëï ´»Ýç³ÙÇÝ ´ÉÛáõÙÇ ¹³ë³Ï³ñ·Ù³Ý (ï³ùëáÝáÙÇ³ÛÇ)ª Ñ³ñó»ñÁ å»ïù ¿ ³ÛÝå»ë Ó¨³Ï»ñå»É, áñå»ë½Ç ¹ñ³Ýù ³ß³Ï»ñïÝ»ñÇÝ Ùï³ÍáÕáõÃÛ³Ý ó³Íñ ³ëïÇ×³ÝÇó ï³Ý»Ý ¹»åÇ ³í»ÉÇ µ³ñÓñ ³ëïÇ×³Ý: Ü³ áõëáõÙÝ³Ï³Ý Ýå³ï³ÏÝ»ñÁ ¹³ë³-Ï³ñ·»É ¿ Áëï ÇÙ³ó³Ï³Ý, ×³Ý³ãáÕ³Ï³Ý ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý í»ó Ù³Ï³ñ¹³ÏÝ»ñÇ (·Çï»ÉÇù, ÁÝÏ³ÉáõÙ/ÁÙµéÝáõÙ, ÏÇñ³éáõÙ, í»ñÉáõÍáõÃÛáõÝ, Ñ³Ù³¹ñáõÙ, ·Ý³Ñ³ïáõÙ):

Ð³Ù³Ó³ÛÝ ´ÉÛáõÙÇ ³é³ç³ñÏ³Í ³ëïÇ×³Ý³Ï³ñ·Ç, **³é³çÇÝ ³ëïÇ×³ÝáõÙ** ·ïÝíáõÙ »Ý ÷³ëï»ñÇ ÇÙ³óáõÃÛ³ÝÝ áõÕÕí³Í Ñ³ñó»ñÁ (á±í, Ç±Ýã, »±ñµ..):

¸ñ³Ýù ³ß³Ï»ñïÇó å³Ñ³ÝçáõÙ »Ý ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛ³Ý áõÕÕ³ÏÇ í»ñÑÇßáõÙ ¨   å³ñ½ í»ñ³ñï³¹ñáõÃÛáõÝ: **ê³ ÑÇßáÕáõÃÛ³Ý Ù³Ï³ñ¹³ÏÝ ¿:**

Ð³ñó»ñÇ »ñÏñáñ¹ Ù³Ï³ñ¹³ÏÁ ³ß³Ï»ñïÇÝ ÙÕáõÙ ¿ ½·³Û³Ï³Ý ÁÝÏ³ÉÙ³Ý ûÅ³Ý¹³ÏáõÃÛ³Ùµ ëï³óí³Í ï»Õ³Ï³ïíáõÃÛáõÝÁ ³ñï³Ñ³Ûï»É, Ù»ÏÝ³µ³Ý»É ³ÛÉ Ó¨áí (³ë»Ýù ·Í³ÝÏ³ñÇ, »ñ³ÅßïáõÃÛ³Ý...): ê³ ³Ýí³ÝáõÙ »Ý ÷áË³Ï»ñåí³Í (Ã³ñ·Ù³ÝáõÃÛáõÝ) ³ñï³Ñ³ÛïÙ³Ý Ï³Ù ÁÝÏ³ÉÙ³Ý Ù³Ï³ñ¹³Ï:

ºññáñ¹ Ù³Ï³ñ¹³ÏÁ ÏÇñ³éÙ³Ý Ñ³ñó»ñÝ »Ý, áñáÝù û·ÝáõÙ »Ý ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛáõÝÁ ÏÇñ³é»É ÏáÝÏñ»ï ¹»åù»ñáõÙ:

âáññáñ¹ Ù³Ï³ñ¹³ÏÁ Ïáãíáõ٠¿ í»ñÉáõÍáõÃÛ³Ý Ù³Ï³ñ¹³Ï: ²ÛÝ Ýå³ï³Ï áõÝÇ ³ß³Ï»ñïÝ»ñÇÝ ÙÕ»Éáõ ÁÝ¹Ñ³Ýáõñ Ñ³ëÏ³óáõÃÛáõÝÝ»ñÝ áõ ·³Õ³÷³ñÝ»ñÁ ïñáÑ»áõÉ ³é³ÝÓÇÝ µ³Õ³¹ñÇãÝ»ñÇ ¨ Ñ³ÛïÝ³µ»ñ»Éáõ ¹ñ³Ýó ÙÇç¨ »Õ³Í Ï³å»ñÝ áõ ûñÇÝ³ã³÷áõÃÛáõÝÝ»ñÁ:

Ð³Ù³¹ñáÕ (ëÇÝÃ»½áÕ) Ñ³ñó»ñÁ ÑÇÝ·»ñáñ¹ Ù³Ï³ñ¹³ÏÝ »Ý, áñáÝù ËÃ³ÝáõÙ »Ý ³ß³Ï»ñïÝ»ñÇ ëï»ÕÍ³·áñÍ³Ï³Ý »ñ¨³Ï³ÛáõÃÛáõÝÁ, ï³ñµ»ñ ³ÕµÛáõñÝ»ñÇ íñ³ Ñ»Ýí»Éáí, ëáíáñáÕÁ Ï³éáõóáõÙ ¿ Çñ ë»÷³Ï³Ý Ùáï»óáõÙÁ:

Ð³ñó»ñÇ í»ó»ñáñ¹` ·Ý³Ñ³ïÙ³Ý Ù³Ï³ñ¹³ÏÁ ³ß³Ï»ñïÝ»ñÇÝ ÙÕáõÙ ¿ ¹³ïáÕáõÃÛáõÝÝ»ñ ³Ý»Éáõ Áëï ÇÝùÝáõñáõÛÝ ë³ÑÙ³Ý³Í ã³÷³ÝÇßÝ»ñÇ:êñ³Ýù ¹³ïáÕáõÃÛáõÝÝ»ñ »Ý,áñáÝù Ó¨³íáñíáõÙ »Ý ³ß³Ï»ñïÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó ï³ñµ»ñ ³ñÅ»ùÝ»ñÇ Ñ³Ù³¹ñÙ³Ý ³ñ¹ÛáõÝùáõÙ: ì»ñçÇÝë Çñ Ù»ç Ý»ñ³éáõÙ ¿ Ý³Ëáñ¹ µáÉáñ Ù³Ï³ñ¹³ÏÝ»ñÁ: ²ÛëåÇëáí Ñ³ñó»ñÁ áõëáõóÙ³Ý ÁÝÃ³óùáõÙ ß³ï ³í»ÉÇ Ù»Í ËÝ¹Çñ »Ý ÉáõÍáõÙ, ù³Ý ÷³ëï»ñÇ µáõÝ Ùï³å³ÑáõÙÁ:

Գլուխ 2

2.1 Ստեղծագործականությունը և խնդիրները

Տեսական պլանում ստեղծագործականությունը իրենից ներկայացնում է ուսումնասիրության համակարգված օբյեկտ՝ դառնալով օրինակ շատ գիտությունների համար։ Հոգեբանության համար ստեղծագործականություն հասկացությունը համարվում է գլխավոր թեմաներից մեկը։ Դա կապված է այն երևույթի հետ, որ իր գործողությունների մեջ տարբեր տեսանկյուններում փաստացի առաջանում են բոլոր հոգեբանական գործընթացները՝ կոգնիտիվ, աֆֆեկտիվ, կամային։ Թեմայի պրակտիկ նշանակությունը մեծանում է այն պատճառով, որ ներկա ժամանակում զարգացումը, կապված աշխատանքի բնույթի վերափոխման հետ, ստեղծագործականության դերը մարդու կյանքում հաճախ մեծանում է

Ստեղծագործական անհատականության զարգացման տեսություն

Տեսության հեղինակը համարվում է Գ. Ս. Ալտշուլլերը։ Նա կարծում էր, որ ստեղծագործականության հնարավորությունը ոչ թե տաղանդն է, այլ մարդու բնույթը։ Ստեղծագործականությունը իրականացվում է ինտելեկտուալ և հոգեկան գործունեության մեջ։ Ստեղծագործական հնարավորություններ ունի յուրաքանչյուր մարդ, միայն պետք է, որ նրանք անհրաժեշտ պայմաններ ստեղծեն դրա իրականացման համար։ Ստեղծագործական անհատականության զարգացման գլխավոր միջոցը համարվում է ինքնակատարելագործումը

Ստեղծագործական գործունեությունը, գործունեություն է, որը ծնում է որակապես նոր նյութական և հոգևոր, նախկինում երբեք չեղած արժեքներ։ Ստեղծագործական

գործունեությունը հնարավոր է գործունեության գիտական, տեխնիկական, գեղարվեստական, քաղաքական և այլ ոլորտներում, երբ ստեղծվում է, հայտնաբերվում, հորինվում որևէ նոր բան։ Ստեղծագործական գործունեությունը անկրկնելի է (ըստ իրականացման բնույթի և արդյունքի), ինքնօրինակ և եզակի (հասարակական-պատմական և անհատական առումով)։ Բարձրակարգ կենդանիներն էլ ունեն ստեղծագործականության ինչ որ կենսաբանական ձևեր ու նախադրյալներ, սակայն ստեղծագործական գործունեությունը բնորոշ է միայն մարդուն։ Ստեղծագործական գործունեությունը մարդու աշխատանքի պրոցեսում առաջացած ընդունակությունն է՝ իրականությունից ստեղծված նյութից ստեղծելու (օբյեկտիվ աշխարհի օրինաչափությունների ճանաչողության հիման վրա) նոր իրողություն, որը բավարարում է բազմազան հասարակական պահանջմունքների։

Տարբեր հեղինակներ տալիս են ստեղծագործական գործընթացի բազմատեսակ սահմանումներ՝ ընդգծելով դրա տարբեր կողմերը։ Ըստ Ա. Մատեյկոյի ստեղծագործելու էությունը կայանում է առկա փորձի վերափոխման՝ դրա հիման վրա նոր համադրությունների կառուցման մեջ։ Վ. Մ. Բեխտերևը ստեղծագործականությունը սահմանում է որպես որևէ նոր բանի արարում այնպիսի իրավիճակում, երբ խնդիր-գրգռիչը առաջացնում է դոմինանտ, որի շուրջ կենտրոնանում է խնդրի լուծման համար անհրաժեշտ նախկին փորձը։ Դ. Բ. Բոգոյավլենսկայան առաջարկել է ստեղծագործության ըմբռնումը՝ որպես ելք պահանջվածի սահմաններից։ Նա համարում է, որ ստեղծագործական գործընթացը հանդիսանում է խթանում չպահանջող իրավիճակային ակտիվություն, որն արտահայտվում է տրված խնդրի սահամններից դուրս գալու ձգտման մեջ։ Սակայն Մաքսիմովան համարում է, որ ներկայումս ստեղծագործության հասկացությունը համընկել է «ոչ հարմարողական ակտիվության» հասկացության հետ։

2.2 Ստեղծագործական մտածողության զարգացմանը նպաստող մեթոդներ

Ստեղծագործական մտածողությունը մի կողմից վերաբերմունք է կյանքի նկատմամբ , մյուս կողմից ՝ ունակություն : Մենք մշտապես ականատես ենք լինում մանկահասակ երեխաների ստեղծագործական մտածողության այնպիսի դրսևորումների , որոնք դժվար է գտնել բարձր տարիքի երեխաների միջավայրում : Աշակերտների ստեղծագործական մտածողությունը զարգացնելու ամենից հզոր գործոնը նրանց համար օրինակ ծառայելն է Կարևոր է ստեղծագործական վարքագծի սեփական օրինակը , եթե ակնկալում ենք ,որ մեր աշակերտը նույնպես այդպիսի վարքագիծ դրսևորի :

Ուսուցչի դրկան վերաբերունքը և ուշադրրութունը աշակերտների ստեղծագործակա մատածողության զարգացման առաջին պայմաններն են:

Խնդիրների սահմանումը և վերասահմանումը - պետք է խթանել ստեղծագործական աշխատանքը՝ աշակերտներին խրախուսելով սահմանել և վերասահմանել խնդիրներն ու նախագծերը ; Պարզապես պետք է հիշել ,որ ստեղծագործական մտածողության կարևոր մասը վերլուծությունն է ՝ այսինքն աշակերտը պետք է սովորի ճանաչել և ուղղել իր սխալը

Ենթադրությունները հարցականի տակ առնելը

Ստեղծագործական միտք ունեցող մարդիկ կասկածի տակ են ենթադրում ընդունված ենթադրությունները : Օրինակ աշակերտներին ցույց ենք տվել ,որ այն ինչ իրենք ենթադրում են թե գիտեն , իրականում այդպես չէ : Ստեղծագործական մտածողությունը զրագացնելու

երկրորդ ուղին է օգնել աշակերտներին , որ սովորեն տրամաբանված հարցեր ձևակերպել և պատասխանել դրանց:

Հարցերի պատասխանելը - Ուսուցիչները սովորաբար տարբեր են են արձագանքում , պատասխանում աշակերտների տված բազմաթիվ հացերին :Պատասխանի մակարդակը գնահատելն օգնում է բացահայտել հնարավոր ստեղծագործականության աստիճանը թե ուսուցչի , թե աշակերտի համար:

- 1-ին մակարդակ – Հարցերը մերժելը . աշակերտները համակերպվում են այն մտքերին ,որ իրենց պետք է տեսնեն և ոչ թե լսեն:
- 2-րդ մակարդակ – հարցերը ձևակերպել որպես պտասխաններ:
- 3-րդ մակարդակ-Խոստովանել պատասխանի չիմացությունը կամ պատասխանի ուղղակիորեն :
- 4-րդ մակարդակ- Խրախուսել տեղեկատվության որոնումը:
- 5-րդ մակարդակ – Բացատրության , պատասխանների այլընտրանքային հնարավորութուների ընդունում:
- 6-րդ մակարդակ – Բացատրությունների ընդունումը և գնահատումը
- 7-րդ մակարդակ – Քննության առնել , գնահատել հետագա քայլերը :

2.3 Գործնական աշխատանք

Աշակերտներին հանձնարարված է եղել կարդալ Հովհաննես Թումանյանի <<Անհաղթ Աքլորը >> հեքիաթը , վերլուծել ,գտնել ճիշտ և սխալ դիրքորոշումներ , դրական և բացասական վարքագծերը քննարկել, մեկնաբանել հերոսների կերպարները; Աշակերտների համար ընթերցվել է հեքիաթը , ցուցադրվել է մուլտֆիլմ ապա հարցադրումների միջոցով քննարկում ենք իրականացրել ինչել են հետևյալ հարցերը.

- Ով էր հեքիաթի հեղինակը
- Հեքիաթների որ տեսակին էր այն պատկանում
- Ովքեր էին հեքիաթի հերոսները
- Որտեղ էր այս գործողությունները իրականանում
- Ինչ պատահեց հերոսներից յուրաքանչյուրի հետ և այլն:

Եվ ստացել ենք յուրաքանչյուր հարցին պատասխաններ,որոնց մի մասը ճիշտ էին ձևակերպված, մի մասը ոչ , բայց բուն միտքը բոլորն էլ հասկացել էին և մեկնաբանեցին :

Աշակերտներին բաժանվել էր թղթեր և հանձնարարվել էր շարունակել հեքիաթը ,այսինքն հորինել հեքիաթին այլ ավարտ, թե ինչ արեց աքաղաղը իր գտած ոսկին :Աշակերտները շատ գեղեցիկ տարբերակներ էին ներկայացրել : Օրինակ ՝ Աքաղաղը իր ոսկին բաժանեց աղքատներին, կամ տարավ նորից թաղեց հողի մեջ, որ էլ ոչ մեկի հետ ոսկու համար չկռվի , ցորեն գնեց հավիկների համար և այն : Աշխատանքը ամփոփելու համար կիրառել եմ ԳՈՒՍ (Գիտեմ ,---Ուզում եմ սովորել , --Սովորել եմ) մեթոդը իրենից ենթադրում է երեք սյունակիս բաղկացած աղյուսակի օգտագործումը :

Կարդալու ընթացքում դա դառնում է աշակերտների ուղեցույցը :

Աղյուսակը ունի հետևյալ տեսքը. Օրինակ `

ԳՈՒՍ (Գիտեմ ,---Ուզում եմ սովորել , --Սովորել եմ)

Գիտեմ	Ուզում եմ սովորել	Սովորել եմ
Որ աքաղաղը ծուղրուղու է կանչում	Աքաղաքի նման ճարպիկ լինել	Պետք է լինել բարի
Որ երբեմն արքաները ագահ են լինում հեքիաթներում	Անվախ ու քաջ լինել	Պետք է հարգել այլ մարդկանց
Որ հեքիաթում միշտ բարին է հաղթում	Իմ ճիշտ խոսքը առաջ տանել	Որ պետք չէ գողանալ
Չի կարելի տիրանալ ուրիշի ապրանքներին	Աշխատել և իմ աշխատանքով հարստանալ	Ընդունել իմ սխալները

Վերջնարդյունք - Աշակերտները գեղեցիկ ,հետաքրքիր աշխատանքներ էին ներկայացրել և կարևոր գիտելիք էին ձեռք բերել ,զարգացրել էին երևակայությունը ,ստեղծագործական մտածողությունը և բարոյական արժեքներ են ձևավորվել աշխատանքի արդյունքում:

Եզրակացություն

Հարցադրումների մեթոդը նպաստում է աշակերտների ճանաչողական գործունեությունը: Կառուցված է հիմնականում երկխոսության վրա, որը ենթադրում է մտքերի ազատ փոխանակում կոնկրետ խնդրի լուծման ուղիների վերաբերյալ: : Տարբեր մեթոդներով ուսուցման և կրթական-արտադրական արդյունավետ գործունեության ակտիվացման հնարավորությունները բազմազան են, դա կախված է համապատասխան մեթոդի բնույթից ու բովանդակությունից, կիրառման ձևից և ուսուցչի հմտությունից: Հարցադրումները մատուցվող կրթական նյութերի յուրացման գործընթացում ապահովում են ուսանողների ակտիվությունը, մտածական և պրակտիկ գործունեության բազմազանությունը,ստեղծագործական մտածողությունը: Այն հիմնված են պրակտիկ գործողությունների իրականացման, խաղային գործունեության և ուսուցման ստեղծագործական բնույթի, ինտերակտիվության, հաղորդակցման, հարցերի ,երկխոսության, սովորողների գիտելիքների և փորձի օգտագործման, խմբային աշխատանքի, գործընթացում բոլոր զգայարանների ներգրավման, շարժման և ռեֆլեքսիայի վրա: Մեթոդի կրառմամբ ուսուցման գործընթացի արդյունավետությունը և արդյունքները պայմանավորված են նրանով, որ մեթոդների ստեղծումը հիմնվում է լուրջ հոգեբանական և մեթոդաբանական գիտելիքի վրա: Ակտիվ մեթոդները ապահովում են կրթական խնդիրների լուծումը տարբեր տեսանկյուններից.

- Ուսումնական դրական խթանի ձևավորում,
- Ուսանողների ճանաչողական ակտիվության բարձրացում.
- Կրթական գործընթացին ուսանողների ակտիվ ներգրավում.
- Ինքնագործունեության խթանում,

- Ճանաչողական գործընթացների զարգացում - խոսք, հիշողություն, մտածողություն
- Ուսումնական նյութի առավելագույն մասի արդյունավետ յուրացում,
- Ստեղծագործական մտածելակերպի զարգացում,
- Ուսանողի անհատական հաղորդակցական-զգայական ոլորտի զարգացում,
- Ուսանողի անհատական-յուրահատուկ հնարավորությունների բացահայտում և զարգացում,
- Ինքնուրույն աշխատանքի համար հմտությունների զարգացում:

Ուսուցումը ուսուցիչների և աշակերտների միջև փոխգործակցություն է, որտեղ ուսուցիչները և աշակերտները շփվում են միմյանց հետ դասի ժամանակ, և սովորողները այլևս պասիվ ունկնդիրներ չեն, այլ դասի ակտիվ մասնակիցներ: Եթե պասիվ մեթոդի ժամանակ դասի հիմնական գործող անձը ուսուցիչն էր, ապա այստեղ ուսուցիչ-աշակերտ փոխազդեցությունը հավասար մակարդակի վրա են՝ սուբյեկտ սուբյեկտային փոխհարաբերություններ :

Գրականության ցանկ

1. Կառուցողական կրթության հիմունքները և մեթոդները
2. Выготский Л.С. Педагогическая психология.
3. https://www.youtube.com/watch?v=IYBpz8dIkTY
4. https://www.youtube.com/watch?v=TDUCYdeDplk
5. Ուսումնառությունն ու դասավանդումը կրտսեր դպրոցում, Ձեռնարկ ուսուցիչների համար, Այռէքս, Երեւան, 2001